

Maritina i Abdon i Senén

MARTÍ DOMÍNGUEZ

He anat a entrevistar la consellera d'Agricultura, Maritina Hernández, sobre l'agònica situació del sector cítric valencià. Seguisc el model d'entrevista fictícia del periodista i escriptor Giovanni Papini. La consellera em rep al despatx: vesteix una elegant roba grisa amb ratlles blanques. Diuen que ara els llauradors fan les seues oracions perquè pedregue i així poder cobrar almenys l'assegurança agrària. "Sí, així són les coses: de vegades una pedregada o una gelada a temps pot salvar la temporada". Abans era a l'inrevés. Els sants de la pedra, Abdon i Senén, deuen anar molt marejats, no li sembla? [Riu i no contesta]. Aleshores, creu que podem dir que el sector cítric està en crisi? "No, no hi ha crisi, tan sols tensió. No som davant d'una situació extrema. I no hi ha cap motiu perquè les cooperatives vulguen fer vaga. Això són mesures radicals que perjudiquen a tots". Però els llauradors resen perquè pedregue... "Perquè així cobren l'assegurança, però no estan tan malament com diuen". Uns altres han abandonat els camps, han deixat assecar-se els tarongers... "La conselleria ha comprat 3.000 tones de clementines per intentar desbloquejar el mercat, i hem començat una campanya per a comercialitzar-ne el suc...". I creu que això salvarà els preus? "Si cal, tenim pensat retirar-ne 3.000 tones més". 6.000 tones de clementines "retirades"? "Sí". Però vostè deia al setembre que "som davant d'una campanya excel·lent per la qualitat i el volum, fet que repercutirà en un increment de les rendes agràries". Com és possible que ara estiga tan malament? "No ho sé, però cal ser responsable

Les taronges passen un mal moment.

en el moment d'afrontar les responsabilitats". Potser pensa a abandonar el càrrec? "Qui, jo? De cap manera! No hi ha ni una sola reivindicació del sector que no haja estat atesa. La nostra intenció és continuar treballant de manera conjunta i aportar solucions de manera coordinada. En aquests moments és més necessària que mai la unió de tots per a salvar la campanya". I, tanmateix, la diferència quant al preu de les taronges entre l'origen i la destinació és d'un 1.600 %. Paguen 0,11 euros / kg al llaurador i al consumidor li'n cobren 1,83... "És un preu raonable per a tota la cadena de producció d'aquest sector". Vol dir que hi està d'acord? "Dic que és un preu raonable". Però amb aquests preus els llauradors no poden pagar ni les despeses del cultiu i resen perquè pedregue... "Per evitar aquesta classe de desequilibris, hem creat l'Observatori de Preus". Alguns acusen la conselleria de manca de planificació: l'any 2000 es plantaren deu milions d'arbres de clementins, que ara són plenament productius... "Per això és tan necessària ara la reconversió varietal". Però aquells deu milions d'arbres de clementins ja foren fruit d'una reconversió varietal... "I tot indica que és urgent planificar-ne una altra". I si tampoc funciona? "Hem de resar tots junts perquè no passe això". A Abdon i Senén? "A qui faça falta!".

Als qui tenim el gust, o el vici, de la tafaneria literària, poques coses ens poden fer tant de goig com llegir un bon epistolari dels escriptors que admirem. Sobretot si és un epistolari com cal: desinhibit en l'expressió i ric d'anecdotes, de xafarderies i fins de vulgaritats. Perquè tot això no vol dir ni més ni menys que vida, tal com raja, i si un escriptor no és capaç d'interessar-nos amb la vida —la seua, a més a més—, no cal que perdem el temps llegint-lo, ni cartes ni no-res, i llavors, per descomptat, ja no l'admirariem.

Bona prova d'això és l'epistolari de Fuster, que tant amb comptagotes va publicant Tres i Quatre. En aquest cas, cal dir que és una llàstima que els seus corresponents, en general, no tingueren el mateix gust de conservar les cartes de Fuster que tenia ell amb les que rebia. Per això, en la majoria dels volums, les seues cartes —que quasi sempre són, de bon tros, les millors, les més acres, exuberants i divertides—, són una perla perduda, com l'agulla del refrany, entre la palla d'un acompanyament més anodí. Ara, quan l'interlocutor —Pla, Espriu i uns pocs més— és del seu nivell i també té ganes de deixar-se anar, l'espectacle és de primera categoria.

Un altre epistolari meravellós és el que acaba de publicar Club Editor —molt ben editat i anotat per Montserrat Canals— amb la correspondència entre dos escriptors eminentment admirables: Mercè Rodoreda i Joan Sales. Són 24 anys d'un diàleg sostingut a bon ritme, amb profusió i amb intensitat. Quan van començar-lo, Rodoreda era una escriptora exiliada i oblidada, que s'havia presentat a un premi amb una novel·la (que seria *La plaça del diamant*) que no havia quedat ni finalista, i Sales era un editor que feia els possibles —i els impossibles— per reflotar la narrativa catalana des de la fràgil plataforma d'una editorial casolana, a base de bon gust, probitat, treball tenaç i un patriotisme voluntariós i

Mercè Rodoreda i Joan Sales, al jardí de casa de l'editor, a Barcelona, l'any 1964.

del tot entenedridor. Sales, a més, era l'autor d'*Incerta glòria*, que al meu modest parer és la novel·la més fonda, més russa i més imponent que ha eixit mai de la ploma d'un escriptor català; però això, al principi, Rodoreda no podia saber-ho (i quan ho va saber, va tractar el seu editor amb més respecte: tots dos sabien llegir).

S'ha fet molt de soroll a càrrec de les bregues —de vegades homèriques— que escriptora i editor s'agafaven per un adjectiu. És veritat que Sales era un editor massa intervencionista i fantasiós i que Rodoreda li havia de parar els peus amb una rotunditat tallant. Segurament, com a escriptor, hi ha afronts que Sales no hauria consentit de cap manera, però, com a editor, estava disposat a passar per tot, i amb motiu. En realitat, les cartes són el testimoni d'una amistat difícil, però sòlida, entre dos caràcters poderosos. Sales va mimar la seua autora molt més enllà del que es pot demanar d'un editor. La va cobrir d'elogis fins a l'extenuació, la va ajudar en tot, la va fer rica, la va tractar com una reina (que és el que ella era, sens dubte), i, amb el temps, es va convertir en el seu assessor literari, el seu confident i, amb tota probabilitat, el seu millor amic. En les cartes d'ella, sempre una mica

altives, aquest gradual consentiment de l'amistat es percep molt bé. Per desgràcia, de Rodoreda se n'han perdudes moltes, però en les que queden té una fredor i una precisió de bisturi infal·libles.

I quin personatge que era Sales, també. Novel·lista genial i frustrat, lector atent, enfadat crònic, batallador amarg. Tot i el seu indubtable bon gust, fa una mica d'angúnia veure com envelleix, sempre amb les mateixes dèries i estirabots, en un món que canvia i que no fa cap esforç per a intentar comprendre. Quin cas més singular de lucidesa i

ca gran alegria que va tindre en la seua vida literària fou ser l'editor d'una novel·la esplèndida: *La plaça del diamant*. Hi va posar tota la seua fe. ¿Quan farà Montserrat Canals la gran biografia que Joan Sales sens dubte mereix? Voldriem llegir-la.

Quin parell s'hi va ajuntar! Irascibles, recelosos, tossuts com ells a soles, sobiranament perepunyetes, podrits de talent i de manies, devastats per una guerra perduda i un silenci de dècades, amarg i inacabable a les costelles. I així escrivien, fins i tot en els moments de millor humor, amb una infinita tristesa i una inextingible crispació de fons. Per això, aquest és un llibre desolat, que deixa, en acabar-lo, una difusa sensació de dolor per tant de coratge i de bellesa, per tanta tenacitat, malmesos, dilapidats, malcorrespostos, per un país que no va poder ser com el somniaren. Però la vida és també —o sobretot— això. I ací palpita, en aquestes cartes, demanant ser atesa, obligant-nos a continuar llegint. "L'esperança ens ha de sostenir fins al final, fins quan hàgim perdut totes les il·lusions. Potser fins que no està despullada d'il·lusions no és veritable esperança". Si és així, en les seues últimes cartes, aquests dos grans escriptors arribaren a intuir, de veritat, què pot ser l'esperança.

Sales era un editor massa intervencionista i Rodoreda li havia de parar els peus

d'encegament alhora, i quina voluntat. Que sol degué sentir-se en els seus últims anys, quan fins i tot hagué de reconèixer que Josep Pla, almenys, escrivia bé. Llavors, quan degué pensar que ell, Sales, el millor prosista de la literatura catalana, al capdavant no era més que l'autor d'una novel·la oblidada i d'un grapat de cartes dirigides a un poeta, Màrius Torres, mort feia una eternitat. Potser l'uni-

Infantil

Ricard, l'escultor
Gianni Rodari

Edicions Bromera
Alzira, 64 pàgines

Recomanar un llibre de Gianni Rodari pot semblar un poc superflu. El

gran mestre italià de la literatura infantil no defrauda mai. Com a exemple, aquest títol que ara ofereix Bromera, traduït per Enric Salom i amb il·lustracions de Montse Tobella. La història és típica de Rodari. Un bon escultor fa estàtues de marbre, de fusta i de fang que representen animals i persones. Quan les acaba, cobren i vida i, després de córrer món, el visiten per contar-li les aventures.

Assaig

Exportar la llibertat
Luciano Canfora

PUV
València, 120 pàgines

Més que un assaig, aquest llibre subtitulat significativament "El mite fracassat",

és un al·legat, una denúncia d'una determinada coartada política que certs estats han fet servir per a justificar guerres i invasions. Les declaracions altisonants a favor de la llibertat i la democràcia camuflen sovint maniobres de motivacions inconfessables. Canfora es proposa alçar una acta d'acusació contra aquesta "deformació moral, cultural i política" que utilitza la llibertat com a coartada.

Infantil

10 endevinalles infantils
Alumnes de primer de primària

Tàndem Edicions
València, 12 pàgines

És aquest un llibre molt peculiar. Amb motiu del desè ani-

versari de *Les endevinalles de Llorenç*, un dels títols emblemàtics de Tàndem Edicions, es va organitzar un concurs per a les escoles valencianes. D'aquell concurs van eixir les deu peces que ara es publiquen, il·lustrades per Montse Gisbert i Carmela Mayor, que ja van fer aquest mateix treball amb el llibre de referència. Tota una demostració d'imaginació d'allò més divertida i sorprenent.